

דברי סיכום לפרק "אור לארבעה עשר"

הנושא המרכזי שבפרק זה הריחו דין בדיקת החמץ וההכנות לביעורו. לאחר המשא והמתן בנושא זה מגיעים לסיכום פשוט למדי; לכתחילה יש לבדוק את החמץ אור (כלילה שלפני) לארבעה עשר בניסן, אלא שאם לא נבדק החמץ בשעתו – בודקים אותו אף לאחר מכן עד זמן ביעורו. בדיקה זו נעשית בכל מקום שמתקבל על הרעת שנמצאים בו מאכלים או פירורים של חמץ. אולם כיון שאפשר למכער החמץ להפקיר את החמץ או לבטלו הרי שבדיקת החמץ אינה אלא אמצעי להבטיח שלא יבואו להכשל באכילת חמץ או החזקתו ברשות ישראל מתוך חוסר זהירות ושגגה. משום כך הקלו חכמים ככמה דברים כדיני בדיקת החמץ, ולא הצריכו לבדוק במקומות שיש בהם חשש סכנה או טרחה יתירה. אף אין חוששים הששות=יותר שמא יגררו עכברים את החמץ ויחזירוהו למקום שנבדק, או שמא מצוי החמץ במקום שאין החמץ רגיל בו. כללו של דבר: בדיקת החמץ מיועדת להוציא מרשותו של אדם מישראל כל חמץ ראוי לאכילה, ושלא יימצא בכית שלא מדעת בעל הבית. ביחס לזמני ביעור החמץ המסקנה היא על פי הדעה הממוצעת, שיש לחלק בין סוף הזמן שמותרת בו אכילת חמץ (שעה רביעית) שהוא מוקדם לזמן שמותר עדיין ליהנות בו מן החמץ (שעה חמישית), שאף הוא מוקדם מן הזמן שבו חל איסור תורה על החמץ שברשותו של ישראל (סוף שעה ששית).

אגב העיון בפרק זה בזמנים שקבעו חכמים לביעור חמץ השתלשלו הדברים לדיון בעניני ספקות אחרים והורחב הרבוב הרבה כדיני הטומאה והטהרה. הדיון הארוך נגמרא הוא בדבר מקורם ותוקפם של כמה ענינים ודינים בהלכות טומאה. האם טומאות כדרגה של שלישי רביעי וחמישי לטומאה, הטומאות המיוחדות שבקדשים, ובטומאת המשקין ככללה, מה מטומאות אלה הוא מדברי התורה ומה אינו אלא דברי חכמים וגזרותיהם. ומכאן כמובן גם מסקנות למעשה – מה הם הדברים שאפשר לבערם מפני הטומאה ומה הם אלה שיש רק לחשוש לצד איסור שבהם. אחדות מן השאלות הללו נפתרו בשלמותן, ואחדות הושארו לדיון נוסף במקומן בהלכות טהרות.